

Mr. Adnan TINJIĆ

Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona

tinjicadnan@gmail.com

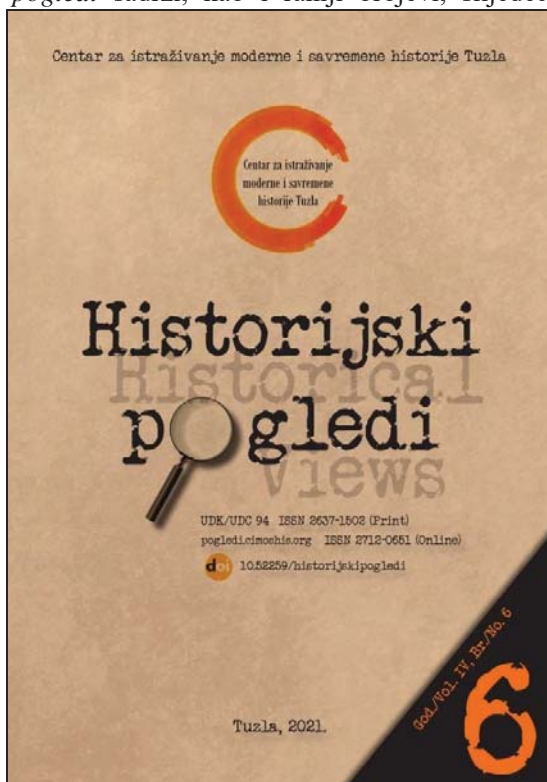
UDK/UDC: 94(497:497.6)"18/20" (051)

**HISTORIJSKI POGLEDI / HISTORICAL VIEWS,
god/vol. IV, br/no. 6, Centar za istraživanje moderne i
savremene historije Tuzla, Tuzla 2021, 425 str.**

Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, koji dva puta godišnje izdaje časopis *Historijski pogledi*, stručnoj i naučnoj javnosti u posljednjem kvartalu 2021. godine prezentirao je šesti broj ovog časopisa.

Šesti broj *Historijski pogledi* sadrži, kao i raniji brojevi, slijedeće rubrike: *Članci*, *Prikazi*, *Izvjestaji* i *Aktivnosti Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla*. Osim toga, dati su i *Popis publikacija štampanih u izdanju Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla*, te *Upute autorima*. Rubrika *Članci* sadrži 13 radova, rubrika *Prikazi* sedam radova, dok su rubrike *Izvjestaji* i *Aktivnosti Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla* čitateljima ponudile po jedan rad.

Ono što *Historijske poglede* čini posebnim među sličnim i tematski srodnim periodičnim publikacijama u zemlji jeste da je indeksiran u čak 35 međunarodnih baza, poput SCOPUS-a, CEEOL-a, ERIH PLUS, DOAJ, HEINONLINE, EUROPUB i mnogih drugih (popis istih može se naći na posljednoj stranici časopisa). Na ovaj način časopis je zauzeo posebno mjesto kako u Bosni i Hercegovini, tako i

regiji, za istraživače i naučne radnike koji djeluju na polju humanističkih i društvenih nauka, prije svega historije.

Prva rubrika časopisa, *Članci*, nudi nam slijedeće:

U prvom radu mr. Mirza Ahmedbašić u radu naslovljenom *Školske prilike na području Bosanske Krupe i njene okoline u vrijeme austrougarske uprave*, čitateljima daje podatke o razvoju školstva na širem području Bosanske Krupe u periodu od 1878. do 1918. godine. Pažnja je posvećena osnivanju i radu konfesionalnih osnovnih i srednjih škola, te osnivanju i djelovanju prvih državnih osnovnih škola. Rješavanje problema kakav je visok nivo nepismenosti dodatno su otežavale zarazne bolesti i nedostatak učiteljskog kadra. Istaknut je i značaj Narodne osnovne škole u Bosanskoj Krupi koja je djelovala tokom cijelog austrougarskog perioda.

Rad dr. Safeta Bandžovića (sa Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu) nosi naslov *Rat i humanost u historijskoj perspektivi: Bošnjačka iskustva u Sandžaku 1941. godine*. Na pedesetak strana autor je pružio pregršt dokumentovanih podataka i analiza vezanih za situaciju u Sandžaku u periodu Drugog svjetskog rata, posebno Novog Pazara, najvećeg sandžačkog grada, predmeta različitih političkih planova i koncepcija. U jesen 1941. godine četnici su tri puta pokušali osvojiti ovaj grad nakon povlačenja njemačkih snaga, ali je isti uspješno odbranjen. I u takvoj situaciji sukoba i nasilja ističu se primjeri međunacionalne saradnje i pomaganja. Znatian dio Bošnjaka Sandžaka djelovao je da spriječi anarhiju i sačuva Srbe u gradu od osvete i napada, a zbrinjavani su muhadžiri (izbjeglice) iz drugih dijelova Sandžaka i iz istočne Bosne. Dr. Bandžović naglašava da je „(...)problematično svako svođenje historijskog totaliteta na samo jednu dimenziju, te je nužno višedimenzionalno tumačenje uzroka i tokova događaja (...)“.

Prof. dr. Denis Bećirović u radu *Državna politika razdvajanja svećenika Katoličke crkve u Bosni i Hercegovini na pozitivne i reakcionarne (1945-1963)* rasvjetljava državnu politiku razdvajanja „pozitivnih“ od „negativnih“ svećenika Katoličke crkve u Bosni i Hercegovini tokom prvih decenija avnojevske Jugoslavije. Komunistička partija Jugoslavije tretirala je veći broj svećenika kao stvarne ili potencijalne državne neprijatelje, posebno jer je dio njih tokom Drugog svjetskog rata podržavao ustaški pokret. Prema dokumentima Komisije za vjerska pitanja, prepoznati su i „pozitivni“ svećenici, koji nisu pristajali na politiku konfrontacije sa državom. Na osnovu neobjavljenih arhivskih izvora, autor nas informira o državnoj politici diferencijacije „pozitivnih“ od „reakcionarnih“ svećenika Katoličke crkve u Bosni i Hercegovini, ukazuje na razloge i nosioce takve politike i analizira rezultate iste, te prikazuje politiku dodjeljivanja državnih priznanja i odlikovanja određenim, pozitivnim svećenicima.

Rad mr. Jasmina Jajčevića naslovljen *Informbirovska kriza i Bosna i Hercegovina (1948-1956) u historijskim izvorima i historiografiji* predstavlja dio doktorskog rada autora, i ukazuje na historijske izvore koji se nalaze u arhivima Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske, te na historiografska djela koja su se

bavila pitanjem Informbirovske krize u periodu od 1948. do 1956. godine i njenog odraza na području Bosne i Hercegovine. Historiografija i historijski izvori predstavljeni u radu opravdavaju dodatno istraživanje ove teme.

Prof. dr. Adnan Velagić, sa Fakulteta humanističkih nauka Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru autor je članka *Bosna i Hercegovina u političkoj orbiti Karađorđeva i Tikveša*, u kojem je nastojao da kroz izjave Tuđmana i Miloševića, te obraćanja njihovih saradnika i sudionika u brojnim političkim razgovorima predoči srpska i hrvatska nastojanja da podijele Bosnu i Hercegovinu. Istaknuto je da naučno razmatranje ove problematike može da se izučava jedino kroz iskaze i svjedočenja političkih aktera učesnika u političkim pregovorima 90-tih godina prošlog stoljeća, jer razgovori Tuđmana i Miloševića nikada nisu objavljeni, ako su uopće i zabilježeni. Cilj i željeni rezultat ovih razgovora, koji paradigmatu imaju u sporazumu Cvetković-Maček 1939. i sporazumu Stojadinović-Pavelić 1954. godine, jeste negacija Bosne i Hercegovine, (...) *ne samo kao države već administrativno-teritorijalnog pojma - i nacionalizacija Bošnjaka.*(...)

Prilog dr. sc. Meldijane Arnaut Haseljić (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu) nosi naslov *Dejtonski mirovni sporazum – okončanje velikodržavnih pretenzija?*. Kako autor podsjeća, Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonski sporazum) potpisali su Alija Izetbegović (za Republiku Bosnu i Hercegovinu), Franjo Tuđman (za Republiku Hrvatsku) i Slobodan Milošević (za SR Jugoslaviju), a postoje opravdani razlozi zašto je međunarodna zajednica zahtijevala da imenovani budu potpisnici sporazuma. Raniji razgovori u Sarajevu, Londonu, Vance-Owenov plan, Owen-Stoltenbergov mirovni plan i plan Kontakt-grupe, odnosno svi ponuđeni prijedlozi koje je međunarodna zajednica pokušala sprovesti (...) *zasnivali su se na ustavno-pravnoj devastaciji i teritorijalnoj podjeli čime su prihvaćena oružana osvajanja i okupacija područja sa konačnim ciljem uništenja njenog teritorijalnog intergjeta i državnog suvereniteta, čime je postalo očigledno da međunarodna zajednica nije spremna zaštititi suverenost međunarodno priznate države* (...). Autor naglašava da su stavljajući svoje potpise na sporazum Milošević i Tuđman potvrdili (...) *činjenicu da su države čiji su predsjednici bili za vrijeme agresije 1992-1995. vršile političku i vojnu kontrolu nad paradržavnim tvorevinama, te preko njih, ali i direktnim učešćem svojih oružanih jedinica u izvršenoj agresiji, učestvovala u planiranju i izvršenju različitih oblika i obima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i genocid. Pružanjem materijalne, finansijske i pomoći u ljudstvu, te na druge načine, vršile su opću kontrolu nad realizacijom planirane agresije i na taj način su zauzele značajnu ulogu u devastaciji države, ali i državnosti Republike Bosne i Hercegovine.*(...)

Doc. dr. Izet Hadžić, sa Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, u koautorstvu sa Ahmedom Hadžićem, u prilogu naslovljenom *Političke i vojne prilike u Tuzlansko-podrinjskom kantonu u godini Deytonskog mira* čitaocu nudi podatke o tuzlanskoj regiji i njene specifičnosti, o osnovnim elementima

Washingtonskog sporazuma, sastancima koji su mu prethodili, načelima Bečkog sporazuma vezanim za kantone, kao i aktivno praćenje i razmatranje sporazuma od strane Skupštine Okruga Tuzla i njenim stavovima po pitanjima planova međunarodne zajednice. U radu je predočena i nadležnost predsjednika i vlade Tuzlansko-podrinjskog kantona, nacionalna zastupljenost i odnosi, posebno kod sastava vlade, te aktivnosti na podršci Armiji Republike Bosne i Hercegovine.

Prof. dr. Sead Selimović (Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli) autor je članka *Spriječiti povratak: provođenje aneksa VII Dejtonskog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (1995-2020)*. Pitanje povratka izbjeglica i raseljenih osoba tretira Aneks 7 Dejtonskog sporazuma, prema kojem sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo da se slobodno vrate svojim domovima te imaju pravo na povrat imovine koja im je oduzeta za vrijeme neprijateljstava od 1991. godine i da dobiju kompenzaciju za imovinu koja im se ne može vratiti. Autor ističe da je u periodu od 1995. do 2020. godine provođenje Aneksa 7 opstruirano na različite načine: ubistvima, premlaćivanjem, zastrašivanjem, napadima na vjerske objekte i dr. Opstrukcije su vršene i u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine, ali su daleko izraženije u Republici Srpskoj. Procjenjuje se da je krajem 1995. godine bilo oko milion raseljenih osoba, što je činilo gotovo četvrtinu prijeratnog stanovništva Bosne i Hercegovine. Autor zaključuje da (...) *u periodu 1995-2020. godine nije u potpunosti proveden Aneks 7 Dejtonskog sporazuma, kao važan faktor u reintegraciji Bosne i Hercegovine i ublažavanju rezultata oružane agresije i genocida nad Bošnjacima (...)*.

Rad naslovljen *Bosna i Hercegovina u aktuelnim srpskim i hrvatskim političkim koncepcijama* djelo je prof. dr. Omera Hamzića (Izdavačka kuća „Monos“ Gračanica, izdavač časopisa „Gračanički glasnik“), koji u istom nastoji da iz historijske perspektive predoči osvrt na aktuelne srpske i hrvatske političke koncepcije prema Bosni i Hercegovini, čini je historijski kontinuitet i aktuelni efekat očigledan. Autor ocjenjuje da je u navedenim koncepcijama Bosna i Hercegovina „interesna sfera“, te osim zajedničkih karakteristika ističe i neka posebna obilježja kako srpske, tako i aktuelne hrvatske politike prema Bosni i Hercegovini, koje se u konačnici svode na jedan cilj: (...) *ojačati (osamostaliti) Republiku Srpsku i kantone s hrvatskom većinom, kao i poziciju Hrvata u Federaciji s ciljem formiranja trećeg entiteta i istovremeno slabiti državu Bosnu i Hercegovinu sve dotle dok se ne postavi pitanje smisla njenog postojanja (...)*.

Prof. dr. Vedad Gurda, prof. dr. Dževad Mahmutović i Maja Iveljić (Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli) koautori su priloga *Postdejtonsko traganje za pravdom: suđenja za ratne zločine u Bosni i Hercegovini pred nadležnim sudovima*. Procesuiranje optuženih za zločine počinjene u periodu 1992-1995. godina odvijali su se na nekoliko nivoa: pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, pred domaćim sudovima, te pred sudovima pojedinih inostranih država. U radu su analizirani pokazatelji vezani za procesuiranje ovih zločina, njihov obim i struktura, kao i odnos između osuđujućih i oslobađajućih presuda za ratne zločine, obim primjene konvencionalnih i sumarnih formi

okončanja krivičnih predmeta te sudska politika sankcionisanja počinitelja zločina.

Dejtonske kontroverze – javno odlučivanje između parlamentarne demokratije i partitokratije naslov je priloga doc. dr. Emira Tahirovića i doc.dr. Ermina Kuke, autora sa Fakulteta za upravu Univerziteta u Sarajevu. U radu je istaknuta činjenica da je usljed jakog uticaja etničkog principa u Bosni i Hercegovini 1990. godine došlo do formiranja dva tipa političkih stranaka: etničke, narodne (nacionalne) i građanske (multietničke) stranke. Etničke stranke prisvojile su monopol u promociji nacionalnih interesa, te pobjede na izborima, a njihova kontinuirana vladavina bez koalicionog političkog programa i sporazuma je učvrstila etnički pluralizam, pa su (...) *umjesto demokratskog odlučivanja i nadmetanja većine i opozicije, predstavnička tijela u Bosni i Hercegovini postala arenom i mjestom međusobnog nadmetanja i sučeljavanja stranaka koje čine parlamentarcnu većinu. Izostanak potrebnog demokratskog koncenzusa između vladajućih etničkih političkih stranaka, na državnom nivou nadomještao je i nadoknađivao Visoki predstavnik međunarodne zajednice (...)* proglašavajući pojedine zakone. (...). *Umjesto parlamentarne demokratije, na djelu je klasična partitokratija (...)*, ističu autori priloga, te zaključuju da je neophodno uspostaviti parlamentarnu većinu zasnovanu na koalicionom sporazumu i političkom programu te koalicije, a što bi utjecalo na procese javnog odlučivanja i donošenje neophodnih državnih javnih politika, te izgradnju evropskih standarda.

Mr. Hazim Okanović (Fakultet za upravu Univerziteta u Sarajevu) autor je rada na temu *Značaj nevladinih organizacija u donošenju javnih politika u Bosni i Hercegovini u vremenu nakon Dejtonskog sporazuma*, čiji je cilj istraživanje mehanizama uticaja NVO-a na donošenje javnih politika u Bosni i Hercegovini nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, i to kroz kvantitativnu analizu novoprikupljenih podataka do kojih se došlo anketnim istraživanjem na lokalnom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou. Pored navedenog, rad pruža detaljan pregled i teorijsku analizu civilnog društva, nevladinog sektora i javnih politika kao i komparativni uvid u institucionalne i neinstitutionalne mehanizme uticaja NVO-a na donošenje javnih politika u Bosni i Hercegovini, te njihovu praktičnu primjenu u zemljama iz okruženja i Evropske unije.

Mr. Sead Bandžović (Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu) autor je priloga *Fenomen fragilnih država: Bosna i Hercegovina*, u kojem ukazuje na fenomen fragilnih država u savremenoj pravnoj i političkoj nauci. Radi se o (...) *slučajevima nemogućnosti obavljanja osnovnih političkih, pravnih i drugih funkcija jedne zemlje zbog dugotrajnih unutrašnjih kriza i podjela, međunarodnih sukoba, građanskih ratova ili etničkih napetosti.* (...) Ova pitanja su predmet analize brojnih organizacija, među njima Fund for Peace, koja je izradila indeks fragilnosti država baziran na nizu pokazatelja čiji zbir govori o stabilnosti države. Navođenjem pojedinih propadajućih država, poput Somalije, Južnog Sudana ili Jemena može se zaključiti da se ova problematika najviše

pojavljuje u oblastima Bliskog istoka, južne Amerike i Afrike, regija koje su poprište političkih, vjerskih i dr. sukoba. U istoj ravni je razmatrano i stanje u Bosni i Hercegovini, koja ima specifično ustavnopravno uređenje i pluralnu sredinu, što se na političkom planu odražava kroz blokade i opstrukcije koje u pitanje dovode sposobnosti Bosne i Hercegovine da u takvim uslovima kao država obavlja svoju funkciju i zadatke.

Druga rubrika, *Prikazi*, sadrži čak 7 prikaza naučnih i stručnih publikacija i periodike.

Dr. sc. Semir Hadžimusić autor je prikaza publikacije Seada Selimovića, *Za jedinstvo domovine i slavu dinastije: Školstvo u Bosni i Hercegovini za vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*. Djelo je izdato 2021. godine, od strane Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla.

Mr. Ibrahim Kabil predstavio je knjigu Izeta Šabotića, *Tvrda kora i krvave brazde: Agrarna reforma i kolonizacija u Bosni i Hercegovini od 1945. do 1948. godine*. Izdavač ove publikacije je Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, a ista je objavljena 2021. godine.

Prof. dr. Izet Šabotić čitaocima je prikazao knjigu Senaida Hadžića naslovljenu *Veliki zaokret: Bosna i Hercegovina u vremenu tranzicije (od 1880-tih do 1950-tih)*. Djelo je također izdato 2021. godine, od strane Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla.

Mr. sc. Sait Š. Šabotić autor je prikaza edicije objavljenih izvora za osmansku historiju Crne Gore, pod naslovom *Turski (osmanski) izvori za istoriju Crne Gore. Pljevaljski sidžil* (knjiga 2, tom 1). Priredivač zbornika je Šerbo Rastoder, a isti je izdat od strane Crnogorske akademije nauka i umjetnosti Podgorica.

Mr. Alen Zečević predstavio je publikaciju *Stanovništvo Kaknja u osmanskom periodu*, autora dr. sc. Emira Demira. Izdavač ove publikacije je Udruženje Kreativni centar za edukaciju i obrazovanje „Spektrum“ Sarajevo, a ista je objavljena 2021. godine.

Emina Mostić predstavila je tematski zbornik radova posvećen 70-toj godišnjici Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, naslovljen *Reflections on Life and Society in the Western Balkans: Studies in the History of Bosnia and Herzegovina* (Refleksije o društvu i životu na zapadnom Balkanu: Studije o historiji Bosne i Hercegovine). Zbornik sadrži 12 radova, a objavljen je 2020. godine od strane Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Omer Merzić predstavio je knjigu autora Hikmeta Karčića pod naslovom *Derviš M. Korkut: A biography*. Ovo biografsko djelo izdato je 2020. godine od strane El-Kalema i Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka.

Rubrika *Izvještaji* čitaocima donosi izvještaj sa naučne konferencije *Alimi Srebrenice i njihova uloga u duhovnom i društvenom životu Bošnjaka*. Navedena konferencija održana je 6. jula 2021. godine u Srebrenici, u okviru programa obilježavanja 26. godišnjice genocida nad Bošnjacima zaštićene zone UN-a Srebrenica. Autor izvještaja je Emir Šečić (Institut za društvena i religijska istraživanja u Tuzli).

Posljednja rubrika časopisa, *Aktivnosti Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla*, sadrži svojevrsni izvještaj navedenog Centra i aktivnosti istog (naučni skupovi, izložbe, izdavačka djelatnost, obilježavanje značajnih datuma, promocije publikacija i dr) u toku 2020. godine. Autor ovog priloga je mr. Jasmin Jajčević.

Na kraju, časopis uključuje i popis izdanja Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, te Upute saradnicima i već pomenut popis međunarodnih baza u kojima je časopis indeksiran.